

Črtice o ljubljanski čitalnici.

Spisal **Evgen Lah.**

Kakor je obče znano, imamo Slovenci preveč društev: preveč, ker z ozirom na gmotni položaj slovenskega življa ne morejo vsled prevelikega števila vsa vspevati; nekatera celó le životarijo, druga imajo pa slabše vspehe, nego bi jih morala imeti. Ljubljana sama ima 76 društev, izmed njih seveda veliko več slovenskih, ali vsaj nevtralnih, kakor pa nemških. Pravijo, da so Hrvatje veliko živahnejši ljudje kot Slovenci, da se radi po društvih gibljejo in razveseljujejo; vendar ima njih prestolnica 25 društev menj kot naša Ljubljana. Slovenci imamo vsakovrstna društva: znanstvena in leposlovna, humanitarna in podporna, poučna in zabavna, strokovna in glasbena itd. itd.

Preveč bi že bilo jih naštevati, ali vsaj mučno poslušati vsa različna njih imena. Namen moj je danes le, podati vam nekoliko, morebiti zanimljivih črtic o društvu, katero pripada najstarejšim slovenskim društvom, govoriti nekoliko o ljubljanski čitalnici. Društveni tajnik sem si bil izbral nalogo, sestaviti povodom društvene petindvajsetletnice nekoliko obširnejšo društveno zgodovino. Brskal sem v ta namen po zaprašenih društvenih listinah, kolikor se jih ni v teku časa pogubilo; prišel pa sem kmalu do prepričanja, da mi ne bo mogoče stavljenе si naloge zvršiti. Zatekel sem se še k »Novicam«, ki so jako vestno poročale o važnejših čitalniških dogodkih. Dobil sem sicer nekoliko pregleda, toda tega, kar bi mi bili podali skrbno in dosledno sestavljeni društveni zapisniki, mi »Novice« niso mogle podati. Hočeš nočeš moral sem opustiti prvotni načrt in sestavil sem si le površni obris o društvenem delovanji, iz katerega vam podajem tukaj nekoliko črtic.

Jeseni 1861. leta je izšel v št. 39. »Novic« poziv provizoričnega odbora do slovenskega občinstva. Podpisani so bili gg.: V. C. Zupan, dr. Janez Bleiweis, Fr. Ks. Souvan st., dr. E. H. Costa, M. Ambrož, J. Macun, J. Horak, J. Pleiweiss, dr. J. Orel, dr. A. Vojska in V. Krisper. Društvena pravila so bila potrjena z vladnim odlokom z dné 30. avgusta 1861. l. št. 723. Zanimanje je bilo ogromno; oglasbe za pristop sta sprejemala J. Blasnik in Fr. Ks. Souvan st. Po deželi so snovali pododbore. Število pristopivših članov je bilo od dné do dné večje. Že dobre tri tedne pozneje je bilo možno sklicati I. občni

izredni zbor »k Mokarju« (Hôtel Elephant) na dan 20. oktobra. Predsedoval mu je dr. J. Bleiweis. Sprejeta sta bila njegova dva nasveta, da provizorni v tem zboru voljeni odbor deluje le dva meseca in da ima mestu 11 odbornikov 15 članov mimo predsednika in blagajnika. Slovesen začetek čitalnice naj bi bil pa storjen s slovesno besedo, ki se je vršila »pri Mokarji« ali »pri Slonu« dné 24. novembra istega leta. Otvoril je besedo predsednik Ambrož s primernim nagovorom, za njim je prebral dr. J. Bleiweis došle pozdrave, med njimi onega mari-borske čitalnice, koje pravila so bila potrjena le pet dnij za pravili ljubljanske čitalnice. Podpisali so ga: dr. J. Sernec, J. Šuman in dr. V. Pavlič. Vspored, ki se je zatem jako gladko vršil, bil je z burno pohvalo vsprejet in je obsežal: Alegorijo patrijotičnega zadržaja, deklamacijo, samospeve, čveterospeve, zборе, produkcije na klavirji itd. Z velikanskim navdušenjem so peli kot zadnjo točko Jenkov: »Naprej«. — Po dovršenem programu ples. Tako »Novice«. A ni misliti, da bom popisoval vsako besedo, veselico, sejo itd. Storil sem to le pri prvi, ker je bila, kakor omenjeno, slovesni začetek čitalnici.

Ako le nekoliko natančneje opazujemo čitalniško delovanje v različnih letih, vriva se nam nehoté veliki dejanski razloček med čitalnico v prvih in poznejših, oziroma sedanjih letih. Svoje dni je imela čitalnica veliko hvaležnejšo nalogo, kakor jo ima dandanes. Svoje dni, ko je bila skoro jedino društvo, ni bila nikoli v nevarnosti, da bi bila jednakomerna in dolgočasna, dandanes se to lahko zgodi, ker je v jednom in istem delokrogu težko v jednomer podajati novih stvari. Svoje dni so bili v čitalnici združeni vsi slovenski elementi, vse stroke. Dandanes je slovenski živelj na vse strani razcepljen; vsaka slovenska težnja mora biti že izražena v svojem društvu. Razvajeni smo, tekmujeemo. Zakaj, tega sami ne vemo, če natančneje preudarjamo. Menj društev, le koristna in zares potrebna društva, vspehi bi bili ugodnejši, namene bi bilo lažje in bolje dosežati. Odtod vzrok, da je bilo prvo desetletje za čitalnico veliko sijajnejše, kakor ostala novejša doba. Kar se je hotelo mikati in likati, kar se je hotelo zabavati in zavédati, vse se je shajalo v čitalnici. Politično nasprotje takrat tudi ni bilo toliko in marsikdo, ki nam je dandanes nasproten ali celó sovražen, razveseljeval se je takrat v čitalnici.

Razven že omenjenega izrednega občnega zbora je imelo društvo vsako leto po jeden občni zbor in sicer vedno decembra meseca in večinoma na Sv. Štefana dan. Bilo je tedaj 26 rednih občnih zborov. Le IX. redni občni zbor se je nekoliko zapoznil in bil mestu o Božiči 1869. leta še le Sv. Treh Kraljev dan 1870. leta. Razven ravno ome-

njenega tudi niso bili na dan Sv. Štefana: I., II., III., V., XIV. in XX.; vendar so bili vsi o božičnem času, le XIV. je bil že 13. decembra.

V izrednem občnem zboru razglašena pravila so veljala neizpremenjena do leta 1880. Tega leta so bila nekoliko izpremenjena. Ako mi je govoriti ob odbornikih, omeniti moram, da jih je bilo po prvotnih pravilih 17, po novejših pa 15. Čitalnica voli odbornike za dobo jednega leta, in sicer vselej v občnem zboru. Le-ti izmed sebe volijo predsednika, podpredsednika, tajnika, blagajnika in po potrebi tudi knjižničarja.

Čitalnica je imela tri predsednike. Prvi predsednik z dobo treh let ji je bil Mihael Ambrož; za njim osemnajst let dr. Janez vitez Bleiweis; sedaj šesto leto dr. Karol vitez Bleiweis. — Podpredsednikov je bilo šest: Prvi in le prvo leto je bil trgovec Karol Holzer; za njim dve leti semeniški ravnatelj dr. Leo Vončina; potem štiri leta dr. Josip Orel, potem sedem let dr. E. H. Costa; za njim devet let društveni častni član dr. Jarnej Zupanec; sedaj četrto leto Mihael Pakič. — Tajnikov je imela čitalnica osem: Prvi tajnik ji je bil, kakor tudi že tajnik provizoričnega odbora, umrli prof. J. Macun; drugi pet let ravnatelj Andrej Praprotnik, tretji šest let dr. Josip Poklukar; četrtri tri leta Franc Ravnihar; peti šest let Josip Pfeifer, šesti za dobo jednega leta Matej Kreč, istotako sedmi Franc Drenik; končno poročevalec četrto leto. — Blagajnikov je bilo sedem: Prvi dve leti Ivan Več; za njim jedno leto Ivan Fabian; potem dve leti Franc Kadilnik; za njim jedno leto Ivan Vilhar; potem dve leti F. P. Videc; za njim jedno leto Karol Cvajer; potem pet let Andrej Kremžar; za njim sedaj trinajsto leto Franc Kadilnik.

Ako se pomisli, da ima odbor po 15, oziroma 17 članov in da je bil že petindvajsetkrat ponovljen, ne bode se nam zdelo veliko število 88 različnih odbornikov, ki jih je čitalnica štela doslej. Nihče vendar ni bil v vsi dobi čitalniškega obstanka odbornik. Jeden bi bil izvestno društvu v čast in ponos vstrajal, ako bi ga ne bila na veliko škodo Slovenstvu prehitro vzela smrt. V mislih mi je dr. Janez vitez Bleiweis, ki je bil 21 let društveni odbornik in pravi oče društvu. Vreden vrstnik mu še živeči častni član čitalnice, ki je bil tudi 21 let društveni odbornik, je dr. Jarnej Zupanec, ki vedno rodoljubno misli na naše društvo. Jeden član odbora je sedaj devetnajsto leto odbornik, jeden osemnajsto leto, jeden je bil 17, jeden 16, jeden 14 let, dva po 13, dva po 12, dva po 11, dva po 8 let, pet po 7, sedem po 6, trije po 5 let, štirje po 4, štirinajst po 3 leta, petnajst

po 2 leti, 25 jih je bilo odbornikov po jedno leto. Na vsacega odbornika pride tedaj doba treh in pol let. — Zastopani so bili v odboru zelo mnogovrstni stanovi. Največ, 24, pripadalo jih je trgovskemu stanu, 17 uradniškemu, 11 odvetniškemu, 7 je bilo posestnikov, jednako toliko profesorjev in učiteljev na drugi strani; 6 je bilo zdravnikov, 4 so bili notarskega stanu, po 3 duhovniki, graščaki in obrtniki, 2 zastopnika zavarovalnic, jeden pisatelj in žurnalist.

Sej so imeli odbori krog 250; v prvem času bolj pogostokrat kot pozneje: v prvih mesecih vsak teden, v prvi polovici drugega leta vsacih 14 dnij, potem pa ves čas vsak mesec po jedno; sedaj nekaj let sem v zimski sezoni vsak mesec, v poletni vsaka dva meseca. Sploh pa ni bila doba od jedne do druge seje nikoli tako natanko določena. Kadar je nanesa potreba, bila je seja sklicana, brez ozira na dobo, ki je že pretekla od zadnje seje.

Odbor se je po navadi delil v dva odseka: veseliški in gospodarski. Naloga odsekoma je izražena že v njiju naslovih. Kar se tiče delovanja veseliškega odseka in njegove naloge: skrbeti za prirejanje besed, iger, koncertov, plesnih zabav, deklamacij itd. — bila je tudi seveda v prvih letih njegova naloga veliko obširnejša in hvaležnejša, kakor v poznejšem času, ko sta jeden del društvenih namenov prevzeli društvi: »Sokol« in »Dramatično društvo«. Mimo sedaj običnih besed, koncertov in plesnih zabav, bile so v čitalnici prva leta zelo pogoste: berila, deklamacije in gledališke predstave. Prvih je prirejala čitalnica po štiri na leto; gledaliških predstav je bilo po čitalnici prirejenih do novembra 1867, ko jih je v roke vzelo »Dramatično društvo«, triindvajset. Pač je čitalnica tudi pozneje prirejala in prireja še dandanes dramatične proizvode, toda le krajše in kot posamezne točke besedam.

Besed, koncertov, plesnih zabav itd., kombiniranih ali pa samih záse je bilo v čitalnici do novega 1887. leta 231. Prvo leto je priredila čitalnica še v svojih prvotnih tesnejših prostorih 11 besed, deloma z deklamacijami, berili, deloma tudi s plesom. Oktobra 1862. leta se je preselila v svoje sedanje prostore in priredila tu prvo besedo 22. novembra. Drugo leto je prineslo čitalnici 12 raznovrstnih besed, tretje 10, četrto 9, peto 11, šesto 7, sedmo 9, osmo in deveto po 11, deseto 9, enajsto 11, dvanajsto 7, trinajsto in štirinajsto po 8, petnajsto 10, šestnajsto 7, sedemnajsto 6, osemnajsto 9, devetnajsto 6, dvajseto 9, jedenindvajseto 11, dva-, tri- in štiriindvajseto po 10, petiindvajseto 9.

Dosti izmed čitalniških besed je imelo dobrodelne namene. Velikansk vspeh je imela beseda na korist ubogim Notranjcem, prirejena

po čitalnici in družih narodnih društvih na velikonočni ponedeljek l. 1865. Še vedno sijajen vspeh je imela beseda na korist ubogim Dolenjcem, prirejena na velikonočni ponedeljek l. 1866. Dné 15. aprila 1871. l. priredila je čitalnica besedo na korist razdrškim pogorelcem; 26. avgusta istega leta besedo na korist vižmarskim pogorelcem; 11. julija 1872. l. besedo na korist ponesrečenim Čehom; 10. avgusta istega leta je bila beseda na korist cesar Fran-Josipovi zalogi za oficirske vdove. Dné 16. avgusta 1873. l. je bila v čitalnici beseda na korist po toči poškodovanim Dolenjcem; 7. septembra istega leta na korist zakladu za Mandelčev spomenik. Oktober 1874. l. je prinesel besedo v pomoč po nevihtah prizadetim Dolenjcem in vrhniškim pogorelcem; novembra istega leta je bila beseda v pomoč ponesrečenemu slovenskemu skladatelju. 30. decembra 1875. l. je bila v čitalnici beseda na korist v Avstro-Ogrsko pribeglim hercegovskim in bosniškim siromakom; 28. maja 1876. l. beseda na korist siromakom na mahu; 26. avgusta istega leta beseda na korist logaškim pogorelcem. Dné 28. julija 1878. l. je priredila čitalnica besedo v podporo po odhodu rezervistov v Bosno in Hercegovino zapuščenim sirotam. Dné 23. marcija 1879. l. napravilo je dramatično društvo v čitalnici besedo na korist čitalnici. Dné 2. julija 1882. l. je bila v čitalnici beseda na korist »Narodnemu domu«. Dné 12. julija 1885. l. končno je bila v isti namen tu v čitalnici prirejena beseda.

Veliko besed je imelo slavnosten in spominski značaj. Omeniti mi je pred vsem vsakoletnih Vodnikovih besed, prvotno besed s plesom, v novjšem času le plesov v prvih dneh februarja. Neomenjene ne smejo ostati iz začetka decembra ali konca novembra pogoste besede na čast Preširnovemu spominu. L. 1862. vršila se je beseda na čast Vipavskim gostom. Beseda 8. marcija l. 1863. rodila je »Matico Slovensko«. Posebno sijajna je bila beseda dné 20. oktobra 1865. l. v spomin rojstvenega dné čitalniškega in Sokolovega, pa tudi oktoberske diplome. Dné 9. junija 1867. l. je bila beseda na čast hrvaškim gostom. Dné 22. aprila 1876. l. priredila je čitalnica besedo na čast dr. Františku Palackemu. Dné 19. novembra 1878. l. praznovala je čitalnica na slavnostni način sedemdeset let svojega nepozabljivega predsednika dr. J. vit. Bleiweisa. Dné 20. aprila 1879. l. bila je slovesna beseda v proslavljenje srebrne poroke Njiju Veličanstev. Dné 27. junija 1880. l. je bila v čitalnici beseda na čast došlim hrvaškim gostom. Dné 16. julija 1881. l. je bila osnovana svečanost na slavo slovanskih apostolov ss. Cirila in Metoda. Dné 19. avgusta 1883. l. je priredila čitalnica slavnostno besedo na čast rojstvenega dné Nj. Veličanstva. Dné 25. novembra istega leta slavnostno

besedo na čast spominu društvenega ustanovitelja dr. J. vit. Bleiweisa-Trsteniškega. Dné 12. julija 1885. je bila v čitalnici beseda v spomin sijajnih dnij l. 1883. o navzočnosti Nj. Veličanstva.

Za izborna reševanje glasbenih delov društvenih besed skrbeli so zlasti krepki, navdušeni pevski zbori pod spretnimi vodji. Prvi čitalniški pevovodja je bil profesor Anton Nedved; naslednik mu od drugesa leta počenši dalje več let Fabjan. Za njim je vodil nekoliko časa provizorno čitalniško petje Vojteh Valenta, potem V. Prohaska. Po V. Prohaski je prevzel vodstvo petja za nekoliko več ko dve leti iz Prage došli Anton Foerster, dokler je ni preobložen zastalno izročil Vojtehu Valenti, kateri je častno in sijajno vstrajal kot društveni pevovodja več kot petnajst let. Od septembra sem vodi tudi čitalniško petje profesor Fran Gerbič. Vsem gospodom gre čast, da so marljivo in vestno reševali svojo nalogo. Da ni bil njih trud zaman, kažejo sadovi in vspehi, kaže velika navdušenost, ki jo ima Slovenstvo vseskozi za ubrano, preprosto in umetno petje. Pete pesmi so bile pri raznih besedah toli mnogovrstne, da tu ni prostora jih posebej naštevati. V čitalnici je bilo slišati zborov, moških, ženskih, mešanih, osmo-spevov, čveterospevov, trospevov, dvospevov, samospevov itd.; romanc in kavatín, arij in pesem, šaljivih spevov in operet itd. itd. Mimo obilih, Slovenstvu slavnoznanih solistov in solistinj iz društvenega pevskega zbora, katerim gre v tej stvari vsa čast in hvala, omeniti bi bilo tudi cele vrste tujih in odličnih gostov od blizu in daleč, ki so bili vsi z navdušenostjo sprejeti ter so za svoje izborna petje želi zasluženó pohvalo.

(Konec prih.)

„Trojno gorjé“.

Bógar tláči dán za dnévom
Trdega zlá môra gláda,
Da teró ga mráčne misli,
Da morda svoj um zastráda —
Bóg se ga usmíli!

Kómur, da počíl bi truden,
Ni prisójeno nočíšče,
Kómur stáu je mrzla césta,
Trda zemlja mu ležíšče —
Bóg se ga usmíli!

Kómur trga nezadržno
Zastaréla se opráva,
Da ga radi siromaštva
Národ jávno zasmeháva —
Bóg se ga usmíli!

Fr. Prevec.

Črtice o ljubljanski čitalnici.

Spisal **Evgen Lah.**

(Konec.)

Od prvega početka sèm je čitalnica poleg vokalne glasbe marljivo gojila tudi instrumentalno ter skrbela za to, da bi se bil osnoval iz čitalniške srede močan orkester. Nikoli se pa, žal, vkljub hvalevrednemu potezanju in trudu nekaterih požrtvovalnih rodoljubov, ta lepa ideja ni mogla povspeti do zaželenega vrhunca. Domači orkester je zamrl, pozneje se zopet oživil, vendar ne za stalno. Šele v novejšem času zvršuje to nalogo »Glasbena Matica« dosledneje in uspešneje. Pač je spravila čitalnica na svoj oder iz svojih močij tudi dobre, časih celó sijajne stvari. Največkrat so ji morali pa vendar pomagati do zaželenega uspeha, da zadovolji svoje društvenike tudi v tem oziru, nečitalniški krogi. Vselej pa, kadar je kak godbeni umetnik bival v Ljubljani, potrudila se je čitalnica pridobiti ga za kak svoj večer. Slišati je bilo zarad tega pogostokrat produkcij tujih umetnikov na klavirji, goslih, citrah, cellu in družih godáljih.

Predmet čitalniškim besedam so bile pogostokrat, zlasti pa pri spominskih slavnostih, obletnicah itd. deklamacije, večkrat navlašč na dotično priliko se nanašajoče resne in šaljive, slavnostne in priproste. Zaslug v tej méri si ni pridobilo jedino le moštvo, častno je to stroko gojilo in v veselje društvenikom, odborovim pozivom in vabilom vedno prijazno ustrezajoč, zvrševalo sebi v ponos ženstvo naše. Ako se je odboru v pretečenih letih posrečilo stavljeni sebi nalogi častno zadoštovati, ima v tem obziru obilo zaslug nežni naš spol.

Prehajam k drugi vrsti točk društvenim besedam in zabavam, pri kateri sta jednako požrtvovalno tekmovala moštvo in ženstvo. V mislih so mi gledališke predstave, ki jih je ves čas prirejala na svojem odru čitalnica naša. Ko še ni bilo »Dramatičnega društva«, imela je v tem oziru čitalnica veliko večjo in tudi hvaležnejšo nalogo. Do novembra 1867. l., tedaj v teku šestih let, priredila je čitalnica v svojih prostorih triindvajset večjih in manjših predstav, vseskozi s povoljnim uspehom. Največ zaslug za predstave prvih let si je pridobil g. Jakob Zabu k o v e c, ki je igre sam slovenil in tudi dobro igral. Ko se je v omejenem času lotilo istega leta osnovano »Dramatično društvo« te naloge, ni mogla biti čitalnici v prvi vrsti skrb za to. Vendar gledališke

igre v čitalnici niso nikoli prenehale in z enakim naporom so se naši diletantje marljivo urili ter želi za prijazni svoj trud zasluženo priznanje. Vsako leto, posebno o postnem in adventnem času, prirejala je čitalnica pri običnih besedah poslušalcem priljubljene krajše igre ter s tem kolikor toliko pripomogla k boljšemu vspehu veselice in zabav. Ta običaj se je ohranil do današnjega dne. Bodi vsem požrtvovalnim rodoljubom in rodoljubkinjam, ki so v ta namen kaj pripomogli, najprisrčnejša zahvala!

Z besedami v ozki zvezi ali vsaj v nekaki dotiki, bila so mnogovrstna znanstveno-poučna in tudi popularna berila, bodisi resnega ali pa humorističnega obsega, prvotno osnovana od čitalniškega odbora, ali pa vsaj iz srede društvenikov, tedaj vendar iz društva. Dosti dobrih, zdravih mislij je bilo tu izraženih, dosti humorja razvitega; obilo so pripomogla berila k pouku in zabavi. Taka predavanja je čitalnica pozneje kot društvo opustila, prirejala so jih v čitalnici druga društva, ali pa osebe in sicer na korist narodnim ali pa humanitarnim podjetjem. To nalogo imajo v novejšem času »jour fixe« zimske sezone, ki jih prirejata ali »Pisateljsko podporno društvo« ali pa »Sokol«.

Običaj čitalniški iz prejšnjih let »prirejati ob ugodnem letnem času izlete v bližnjo ali pa tudi nekoliko daljšo mestno okolico« je prešel v novejšem času popolnoma v prvi vrsti ali v področje »Sokolovo« (z običnim dežjem), ali pa v najnovejšem času nekaj tudi v področje »Pisateljskega podpornega društva«.

Jeden del prvotne čitalniške naloge je prevzelo mimo »Dramatičnega društva« in »Sokola« še tretje narodno društvo, to je »Glasbena Matica«. To društvo v novejšem času sijajno napreduje in si pridobiva od dné do dné med Slovenstvom trdnejših tal. Kar se čitalnici vkljub hvalevrednemu trudu in žrtvam nekaterih njenih društvenikov po večkratnih poskusih in v tej meri ni posrečilo, kakor bi bilo želeti z ozirom na korist stvari same, posrečilo se bo »Glasbeni Matici«. Morebiti ji bo namreč že v kratkem mogoče stopiti pred slovensko občinstvo s toli potrebnim domačim orkestrom, ki bo imel za narodne društvene namene veliko pomembo.

Resnejše, za društveni obstanek važnejše, bilo je in mora biti delovanje gospodarskega odseka. Glavna njegova naloga je skrbno čuvati nad društvenim premoženjem in previdno paziti, da se ohrani ravnotežje med dohodki in troški. V prvem letu, ko je imela čitalnica še manjše društvene prostore, bili so tudi njeni troški manjši, znašali so 1388 gld. 82 kr.; takrat je bilo pa tudi še menj udov in zarad tega svota dohodkov v znesku 2044 gld. 68 kr. manjša; pre-

bitek je znašal 655 gld. 86 kr. Višje so bile že potrebe poznejših let. Nastopna tabela nam kaže stan premoženja zadnjega dvajsetletja:

Leto	Dohodki		Troški		Prebitek		Nedostatek	
	gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.
1868	3833	86	3886	78	—	—	52	92
1869	3753	75	3810	33	—	—	56	58
1870	3826	01	3619	76	206	25	—	—
1871	4791	40	4905	84	—	—	114	44
1872	4388	42	4152	09	236	33	—	—
1873	4152	03	4211	48	—	—	59	45
1874	3830	69	3873	16	—	—	42	47
1875	3738	30	3778	02	—	—	39	72
1876	4447	75	4630	12	—	—	182	37
1877	4094	11	3999	62	94	49	—	—
1878	3969	72	4038	64	—	—	68	92
1879	4381	97	4244	47	137	50	—	—
1880	4124	06	4173	08	—	—	49	02
1881	4625	30	4707	36	—	—	82	06
1882	5073	62	5153	73	—	—	80	11
1883	6149	42	6118	37	31	05	—	—
1884	5306	22	5075	74	230	48	—	—
1885	4144	84	4200	99	—	—	136	15
1886	4098	34	4200	80	—	—	102	46
Skupni	82729	81	82860	38	936	10	1066	67
	— 130 gld. 57 kr.				— 130 gld. 59 kr.			

Iz povedanega je razvidno, da sta se odbor oziroma gospodarski odsek po vsi moči sicer, toda, žal, ne vselej z najsijajnejšim vspehom, ker od slovenskega občinstva ne v zaželeni meri podpirana, trudila, vzdržavati ravnotežje med društvenimi dohodki in troški. Konečni uspeh je vendar še precej zadovoljiv, če pomislimo, da število narodnih društev posebno v novejšem času ogromno narasta, da je težko povsod gmotno vstrajati, da je pa vkljub temu letni primankljaj znašal povprek le po 6 gld. 87 kr. Višina troškov in dohodkov je še precej močno menjavala: po navadi so znašali od 4000—5000 gld., časih so segli še pod 4000 gld., časih pa tudi skočili nad 5000 in celo nad 6000 gld. (cesarski dnevi iz l. 1883).

Najvažnejši vir čitalniških dohodkov so doneski društvenikov, bodisi že samih, ali pa z rodbinami, tukajšnjih ali pa zunanjih. Ko je bilo število čitalnic in bralnih društev po deželi še zelo redko, imela je ljubljanska čitalnica veliko več vnanjih članov, kakor dandanes: nekdanj nad 100, sedaj še manj kot 10. Glavni steber čitalnici so in ostanejo stanovitni društveniki; seveda ta steber ni tako trden, kakor bi moral biti in kakor bi bilo prvemu poučnemu in zabavnemu zavodu na Slovenskem pristojno. Peščica društvenikov je, ki so vstrajali pri društvu od prvega početka do današnjega dne. Res je, da je obilo rodoljubov,

ki bi bili sigurno in z veseljem vstrajali, pokosila neizprosna smrt; nasprotno se jih je pa društvu tudi dosti izneverilo. Na njih mesto so morali stopiti drugi, da je število ostalo staro, ali da se v bistvu vsaj ni močno izpremenilo. Da bi se čitalnici posrečilo (in več pozornosti brez dvojbe zasluži) dobiti vsaj 300 zanesljivih, stanovitnih in rednih plačnikov, bilo bi njeno stališče osigurano, društvo in njegovi odbori pa vednih skrbij za prihodnjost prosti. Naslednja tabela poučuje nas o natančnejšem številu društvenikov iz zadnjega dvajsetletja:

Leto	Število društve- nikov				Leto	Število društve- nikov				Leto	Število društve- nikov			
	častnih	ljubljanških*)	zunanjih	skupno		častnih	ljubljanških	zunanjih	skupno		častnih	ljubljanških	zunanjih	skupno
1867	—	245	75	320	1874	1	303	30	334	1881	2	297	7	306
1868	—	266	70	336	1875	1	278	28	307	1882	3	316	6	325
1869	1	292	52	345	1876	1	288	21	310	1883	3	324	5	332
1870	1	274	54	329	1877	1	279	18	298	1884	3	306	4	313
1871	1	281	46	328	1878	1	225	10	236	1885	4	322	5	331
1872	1	312	31	344	1879	2	256	11	269	1886	4	308	5	317
1873	1	312	29	342	1880	2	281	9	292	Povprek	1	288	26	315

Preobširno bi bilo opisavati natančneje zgodovino drugih manjših dohodkov, ki so se ponavljali v vseh društvenih računskih sklepih: to so povrnene najemščine podnajemnikov raznih delov društvenega stanovanja, dohodki veselice in porabe dvorane od strani drugih društev itd.

Poleg troškov ali pravo za pravo nad troški za že opisovane besede in plese so izdatki za stanovanje. Le jedno leto je bila čitalnica v skromnejših prostorih pri »Mokarji«. Potem se je pa preselila v sedanje prostore, v katerih biva tedaj nad štiriindvajset let. Dvorana je bila navlašč v ta namen prizidana. Najemščina za skupno stanovanje z dvorano in vsemi postranskimi prostori je znašala letnih 1400—1800 goldinarjev, za katere je dobivala čitalnica letnega povračila od 600—1000 gld. Poleg drugih vsako leto običnih izdatkov (pevovodstvo, sluga, luč in kurjava, vsak izmed teh omenjenih izdatkov v znesku 300—400 gld.) so važna rubrika med troški naročnine na časnike, bodisi že zabavne, poučne ali politične. Svoje dni je imela čitalnica nekoliko več čas-

*) V zadnjih letih so imeniku tukajšnjih udov dodani tudi zvršujoči neplačujoči člani.

nikov na razpolaganje, ker jih je dobivala nekoliko brezplačno, ali od dotičnih uredništev ali pa tudi od privatnih oseb. Troški, ki jih ima društvo v ta namen vsako leto, znašali so vedno od 300—400 gld. Imela je pa čitalnica časopisov:

	političnih		zab.-poučnih	skupaj		političnih		zab.-poučnih	skupaj
L. 1867	25	+	25	= 50	L. 1877	27	+	23	= 50
„ 1868	31	+	22	= 53	„ 1878	21	+	19	= 40
„ 1869	33	+	23	= 56	„ 1879	21	+	19	= 40
„ 1870	26	+	21	= 47	„ 1880	22	+	18	= 40
„ 1871	26	+	23	= 49	„ 1881	22	+	19	= 41
„ 1872	28	+	24	= 52	„ 1882	21	+	21	= 42
„ 1873	28	+	24	= 52	„ 1883	21	+	19	= 40
„ 1874	31	+	24	= 55	„ 1884	21	+	19	= 40
„ 1875	30	+	27	= 57	„ 1885	22	+	19	= 41
„ 1876	28	+	23	= 51	„ 1886	18	+	19	= 37

Sploh je bilo v čitalnici na razpolaganje 191 raznovrstnih časopisov; izmed njih 106 političnih, 70 beletrističnih in poučnih, 15 pa oboje vrste skupaj. Dobivala jih je čitalnica: 36 z Dunaja, 23 iz Ljubljane, 20 iz Prage, 18 iz Zagreba, 9 iz Celovca, po 7 iz Novega Sada in Trsta, 6 iz Št. Peterburga, 5 iz Maribora, po 4 iz Gorice, Karlovca, Stuttgarta in Zadra; po 3 iz Berolina, Budimpešte, Budyšina, Lipsije, Lvova, Monakovega, Moskve in Piseka; po 2 iz Belega Grada, Brna, Gradca, Pariza in Skalice; po 1 iz Benetek, Cetinja, Cincinatija, Einsiedelna, Hildburgshausna, Novega Mesta, Siska, Sušaka, Varaždina in Varšave. Časopisov je bilo 65 nemških, 42 slovenskih, 26 hrvaških, 25 čeških, 10 ruskih, 9 srbskih, po 4 francoski in slovaški, 3 poljski, 2 laška in 1 sorbsk.

To so važnejši podatki, osvetljeni tako, kakor se dá o njih sploh poročati, ker primanjkujejo natančnejša poročila. Letna poročila, ki jih društvo o svojem delovanji izdaja, so pač v nekaterih obzirih natančna, splošno pa vendar ne toli natančna, da bi se dala na njihovi podlagi sestaviti obširna in pregledna zgodovina. To bi se dalo izvršiti le s primočjo vestnih zapisnikov ob odborovih sejah, katerih pa ni.

